

۲۱۰۰۹

۱۰ / ۲ / ۹۳۷۹

مرکز اطلاع‌رسانی مرکز علمی ایران

پست

دانشگاه قم

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

موضوع

اسباب سقوط مجازات در فقه امامیه

استاد راهنما

حضرت آیه الله حاج شیخ حسین کریمی

۵۴۲۲

استاد مشاور

حضرت حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای محمد باقر پارساپور

نگارنده

محمد زارعی

زمستان ۷۸

۲۸۵۵۶

«الحمد لله الذي شرع الديات و القصاص
و الحدود، لرفع الفساد من بين العباد و
نظام عالم الوجود، و الصلوة على فير من
ضرع» لشرعه الحدود، محمد و اهل بيته
فلفاء المعبود، و شفعاء يوم الورد»^(۱).

۱- فرغ و خضع و تذلل، مقصود آماده ساختن مردم برای پذیرفتن احکام شرع می باشد.
۲- بنقل از مقدمه کتاب حدود و قصاص و دیات، علامه شیخ محمدباقر مجلسی (ره).

تقدیم به:

ساحت مقدس حضرت ولی عصر حجت بن الحسن العسکری (عج)
عدالت گستر پهنه گیتی در عصر غربت عدالت،

امام شهیدان حضرت امام خمینی مدینه و شهیدانی که در راه
اجرای احکام الهی جان خویش را در طبق اخلاص گذاشتند
و نیز به:

پدر دلسوز، مادر مهربان و همسر عزیزم که با فداکاری‌ها و
تشویقات خویش مرا به راه علم و ایمان و معرفت رهنمون و به ادامه
راه دلگرم نمودند.

با تقدیر و تشکر از:

محضر استاد ارجمندم حضرت آیه الله جناب آقای حاج شیخ حسین کریمی (دام ظلّه العالی) که با راهنمایی‌ها و الطاف بی‌شائبه خویش مرا در تألیف این رساله یاری فرموده‌اند،

و حضرت حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای محمدباقر پارساپور (دام عزّه) که مرا از لطف و مساعدت بی‌دریغشان در تدوین این اثر بهره‌مند فرموده‌اند،

و با سپاس از مدیریت محترم کتابخانه دفتر همکاری حوزه و دانشگاه و مدیریت کتابخانه واحد فقه و حقوق دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم که فرصت مطالعاتی را برای اینجانب جهت تدوین این رساله فراهم نمودند.

«اجرهم عندالله»

چکیده

در فصل‌های اول و دوم به بیان مطالبی در رابطه با انگیزه نگارش رساله، مرور مطالعاتی، پیشینه تحقیق، مفردات عنوان رساله و مسائل حول و حوش آن چون: جرم، مجازات و سقوط آن و فقه امامیه پرداخته شده است.

اسباب سقوط مجازات که هدف اصلی تدوین این رساله می‌باشد در فصل سوم در سه بخش ذکر گردیده است.

بخش اول این فصل به بیان اسباب سقوط مجازات در حق‌الله: توبه؛ رجوع از اقرار؛ عفو حاکم و فرار از حفیره اختصاص یافته است.

در بخش دوم اسباب سقوط مجازات در حق‌الناس: عفو و صلح متضرر از جرم یا اولیاء و ورثه وی؛ گواهی شهود یا تصدیق ولی دم؛ لعان و تقاذف؛ تصدیق قاذف توسط مقذوف و بیینه؛ رویدن مجدد دندان کودک؛ برگرداندن مال به حرز؛ مسلمان شدن قاتل کافر؛ مرتد شدن مجنی علیه مسلمان و فوت او؛ اقرار دو نفر به قتل عمد و رجوع یکی از آنها از اقرار، مورد بررسی قرار گرفته است.

در بخش سوم این فصل اسبابی که مشترک در سقوط مجازات در حق الله و حق الناس می باشند ذکر گردیده است که شامل شبهه در حدود: رجوع از شهادت، فسق شهود و تعارض بنیّین با شبهه در قصاص و شبهه در تعزیرات، فوت، نتیجه گیری و پیشنهاد می گردد.

در خاتمه تحت عنوان ضمایم، به بیان معانی و مفاهیم بعضی از اصطلاحات حدیثی و فقهی پرداخته شده است.

کلید واژه‌ها:

جرم، مجازات، حق الله، حق الناس، فقه، امامیه، حدود، قصاص، دیات، تعزیرات، توبه، عفو، صلح، فوت، تعارض، بیّنه، رجوع، اقرار، گواهی، حاکم، لعان، قذف، شبهه، حدیث.

فهرست مطالب

عنوان صفحه

مقدمات

- انگیزه نگارش ۱
مرور مطالعاتی ۳
پیشینه تحقیق ۵

فصل اول

کلیات

- بخش اول: جرم ۷
گفتار اول: تعریف لغوی و اصطلاحی جرم ۷
گفتار دوم: جرایم حق الله و حق الناس ۹
گفتار سوم: ادله فقهی اثبات دعوی ۱۴

عنوان	صفحه
۱ - ادله مشترک (اقرار، علم قاضی، شهادت، سوگند، سوگند همراه شهادت)	۱۴
۲ - ادله خاص دعوی کیفری (قسامه، لعان)	۱۷
بخش دوم: مجازات؛ مقدمه	۱۹
گفتار اول: تقسیم بندی مجازاتها	۲۰
- تقسیم مجازاتها بر اساس ارتباط با یکدیگر	۲۰
- تقسیم مجازاتها بر حسب ماهیت و محل اجرای آنها	۲۱
- تقسیم مجازاتها بر حسب جرمهای مستوجب آنها	۲۱
حدود	۲۲
- اسباب حدود	۲۲
- مجازاتهای حدی	۲۴
قصاص	۲۸
دیات	۳۰
تعزیرات	۳۱
- بعضی از فرقه‌های حد و تعزیر	۳۳
گفتار دوم سقوط مجازات	۳۵
بخش سوم: فقه امامیه	۳۷
گفتار اول: تعریف فقه	۳۷
گفتار دوم: فقه امامیه	۳۹

فصل دوم

اسباب سقوط مجازات

بخش اول: اسباب سقوط مجازات در حق الله.....	۴۳
گفتار اول: توبه.....	۴۳
مقدمه.....	۴۳
- توبه قبل از ثبوت جرم.....	۴۵
- توبه بعد از ثبوت جرم بواسطه بیینه.....	۴۸
- احکام توبه بعد از ثبوت جرم بواسطه بیینه در بعضی از حدود.....	۵۰
- توبه بعد از اقرار به جرم.....	۵۳
- احکام توبه بعد از اقرار در بعضی از حدود.....	۶۰
- آیا اجرای حد سرقت منوط به درخواست مسروق منه است؟.....	۶۳
- مراد از اصلاح.....	۶۵
گفتار دوم: رجوع از اقرار.....	۷۷
- رجوع از اقرار در جرم مستوجب رجم.....	۷۷
- رجوع از اقرار در جرمی که حد آن رجم نیست.....	۸۰
- رجوع از اقرار در سرقت بعد از دوبار اقرار به آن.....	۸۲
گفتار سوم: عفو حاکم.....	۸۴

عنوان	صفحه
- نظریه مشهور.....	۱۰۳
- نظریه غیر مشهور.....	۱۰۴
- مواردی که از نظریه مشهور برداشت می شود.....	۱۰۹
- تعدد اولیای دم و اختلاف آنها در قصاص، عفو و صلح بر دیه.....	۱۱۴
الف) در صورتیکه بعضی از اولیای دم خواستار قصاص و بعضی دیگر خواستار دیه باشند.....	۱۱۴
ب) در صورتیکه بعضی از اولیای دم خواستار عفو و بعضی دیگر خواستار قصاص باشند.....	۱۱۷
- احکام عفو در موارد بهبودی و سرایت جنایت.....	۱۱۹
- عفو جانی توسط موکل در قصاص.....	۱۲۲
- مجنی علیه حق عفو از قصاص در نفس را ندارد.....	۱۲۲
- آیا زنان حق عفو دارند؟.....	۱۲۴
۲- عفو قاذف.....	۱۲۴
الف) عفو قاذف توسط مقذوف.....	۱۲۴
ب) عفو قاذف توسط ورثه مقذوف.....	۱۲۶
۳- عفو سارق.....	۱۲۷
گفتار دوم: گواهی شهود یا تصدیق ولی دم.....	۱۲۹
- نظر حضرت آیت الله العظمی خویی <small>رحمته الله علیه</small>	۱۳۱

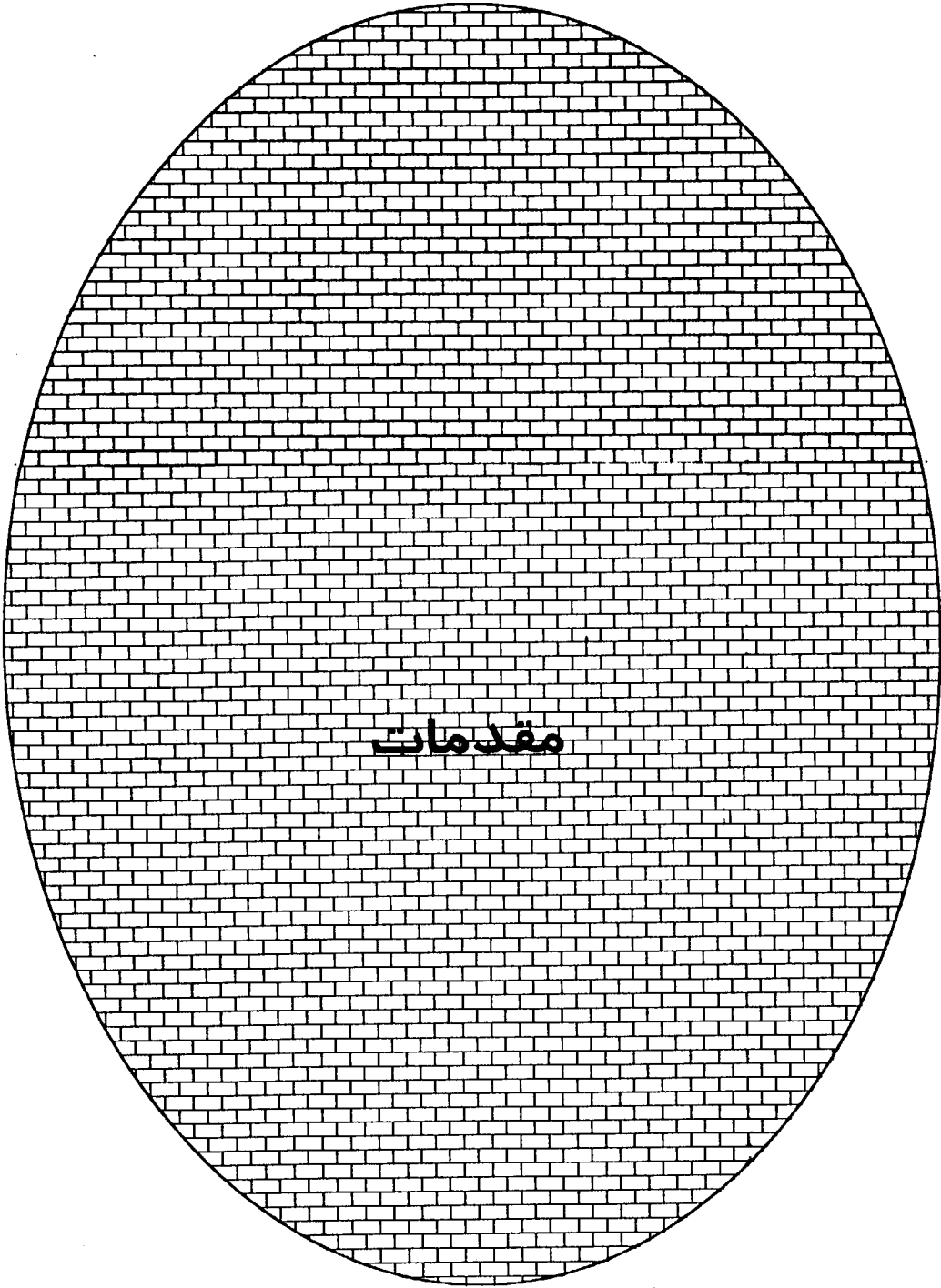
عنوان	صفحه
گفتار سوم: لعان	۱۳۷
- آیات لعان	۱۳۸
- شأن نزول آیات شریفه	۱۳۹
- شرایط ثبوت لعان	۱۴۱
- صورت لعان	۱۴۲
- بعضی از احکام لعان	۱۴۲
گفتار چهارم: سایر اسباب سقوط مجازات در حق الناس	۱۴۴
۱ - تقاذف	۱۴۴
۲ - تصدیق قاذف توسط مقذوف و یتنه	۱۴۶
۳ - روئیدن مجدد دندان کودک	۱۴۷
۴ - مالک شدن سارق قبل از شکایت نزد حاکم	۱۵۱
۵ - برگرداندن مال به حرز و تحت ید مالک قرار گرفتن	مال
۶ - مسلمان شدن قاتل کافر	۱۵۲
۷ - مرتد شدن مجنی علیه مسلمان و فوت او	۱۵۴
۸ - اقرار دو نفر به قتل عمد و رجوع یکی از آن دو از اقرار	۱۵۵
بخش سوم: اسباب مشترک سقوط مجازات در حق الله و حق الناس	۱۵۹
گفتار اول: شبهه	۱۵۹

صفحه	عنوان
۱۵۹	الف (شبهه در حدود
۱۶۰	۱ - رجوع از شهادت
۱۶۲	۲ - فسق شهود
۱۶۵	۳ - تعارض یتین در زنا
۱۶۸	ب (شبهه در قصاص
۱۷۰	- تعارض یتین در قتل
۱۷۲	ج (شبهه در تعزیرات
۱۷۳	گفتار دوم: فوت
۱۷۳	- هلاکت قتل عمد
۱۷۵	- مرگ قاطع طریق
۱۷۶	- قتل مرتد
۱۷۶	نتیجه گیری و پیشنهاد
۱۷۷	چکیده انگلیسی

ضمایم

۱۷۹	الف (بعضی از اصطلاحات حدیثی
۱۸۲	ب (بعضی از اصطلاحات فقهی
۱۸۸	ج (منابع و مآخذ

***

مقدمات

انگیزه نگارش

با نگرشی جامع به احکام جزایی اسلام به این نتیجه می‌رسیم که در سیستم کیفری این مکتب انسان‌ساز که احکام آن از لسان نبی اکرم آن رحمة للعالمین، بر بندگان خداوند ارزانی شده است، تأکید و اضرائی بر اجرای کیفر بر اشخاص وجود ندارد؛ باستثنای مواردیکه وقوع جرم و تعدی مجرم به نظم و امنیت عمومی جامعه مربوط شده، و دلیل خاصی بر سقوط یا تخفیف مجازات وی وجود نداشته باشد که این خود نیز نمونه‌ای از تجلی رحمت الهی بر بندگان است که با عدل خویش مصالح گروهی بندگان را بر مصالح فردی مقدم داشته و بدست جانشینان بر حق خود این غده سرطانی را قبل از سرایت و شیوع برطرف می‌نماید.

مواردی چون سقوط مجازات اقرارکننده به صلاح‌دید حاکم، سقوط مجازات بواسطه توبه و بازگشت مجرم به مسیر صحیح، سقوط اجرای حد با مطرح شدن شبهه، منع یا موقوف شدن تعقیب مجرم در جرایمی که جنبه